

บทที่ 2

ความหมาย วิชาการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ การคุ้มครองผู้บริโภคและการประกอบธุรกิจเกมคอมพิวเตอร์

ปัจจุบันคอมพิวเตอร์ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และได้ก่อให้เกิดธุรกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ตามมาอย่างมากมาย โดยเฉพาะธุรกิจเกมคอมพิวเตอร์ที่นับวันผู้บริโภคจะยิ่งให้ความสนใจและมีจำนวนการบริโภคเพิ่มสูงขึ้น สาเหตุมาจากเกมคอมพิวเตอร์เป็นความบันเทิงอย่างหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาให้มีการตอบสนองระหว่างตัวเกมกับผู้เล่นที่สมจริงจนทำให้เกมคอมพิวเตอร์ดูน่าเล่นและเป็นที่สนใจของผู้บริโภค แต่ทั้งนี้เกมคอมพิวเตอร์บางเกมแฝงไว้ด้วยเนื้อหาของความรุนแรง เลือด เพศ และภาษาที่ไม่เหมาะสม ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจส่วนใหญ่ไม่ได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้ ทำให้ผู้บริโภคเกมคอมพิวเตอร์ได้รับสิ่งที่ไม่เหมาะสมนอกเหนือไปจากความบันเทิง แม้ว่าผู้บริโภคจะมีสิทธิในการเลือกหาสินค้าและบริการ ได้อย่างอิสระและผู้ประกอบการธุรกิจจะมีเสรีภาพในการค้าขายสินค้าและบริการตราบนานัปการที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย แต่เนื่องจากผู้บริโภคเกมคอมพิวเตอร์ส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชนซึ่งยังไม่สามารถแยกแยะกลั่นกรองสิ่งต่างๆ ได้ดีเท่ากับผู้ใหญ่กลับต้องบริโภคสิ่งเหล่านี้ซึ่งปรากฏอยู่ในเกมคอมพิวเตอร์ที่เล่นทุกวันเข้าไปด้วย ดังนั้น ธุรกิจเกมคอมพิวเตอร์จึงไม่ใช่ธุรกิจธรรมดาทั่วไปหากแต่เป็นธุรกิจที่ก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคม ซึ่งรัฐสมควรเข้าไปควบคุมและกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด

เบื้องต้นจึงควรศึกษาถึงความหมาย แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ การคุ้มครองผู้บริโภค และการประกอบธุรกิจของเอกชน เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุในการที่รัฐเข้ามาคุ้มครองผู้บริโภคและเข้าแทรกแซงสิทธิเสรีภาพของเอกชน ทั้งที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับผู้บริโภคนั้นเป็นความสัมพันธ์ในทางเอกชนซึ่งเกิดขึ้นจากความสมัครใจโดยอิสระของคู่กรณีรัฐไม่สมควรเข้าไปแทรกแซงสิทธิเสรีภาพดังกล่าวนี้ ในบทนี้จะศึกษาถึงความหมาย แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ การคุ้มครองผู้บริโภค และการประกอบธุรกิจเกมคอมพิวเตอร์

2.1 ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ

สิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับตัวบุคคล มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาย่อมมีสิทธิเสรีภาพในด้านต่างๆ ตั้งแต่เกิด สามารถที่จะคิดและกระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระปราศจากการถูกควบคุมหรือแทรกแซงจากบุคคลอื่น และชอบที่จะเลือกกระทำหรือไม่กระทำได้อย่างอิสระตามที่ตนเองปรารถนา สิทธิเสรีภาพและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพนั้นมีแนวคิดและวิวัฒนาการมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีแนวความคิด ความเชื่อและหลักการที่แตกต่างกันออกไปซึ่งต่างก็มุ่งเน้นเพื่อที่จะหาวิธีในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การละเมิดสิทธิเสรีภาพถือเป็นเรื่องที่ไม่สมควรกระทำอย่างยิ่ง แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าบุคคลจะใช้สิทธิเสรีภาพได้อย่างอิสระตามอำเภอใจโดยปราศจากการควบคุมและกำกับดูแล การที่รัฐเข้ามามีบทบาทเหนือบุคคลหรือประชาชนในบางกรณีย่อมแสดงให้เห็นถึงการแทรกแซงและจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนอยู่บ้าง ในหัวข้อนี้จึงทำการศึกษาถึงความหมาย แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ การจำกัดสิทธิเสรีภาพและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เพื่อให้เข้าใจถึงพื้นฐานสิทธิเสรีภาพและการจำกัดสิทธิเสรีภาพซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการปกครองของระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน

2.1.1 ความหมายของคำว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ”

คำว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” เป็นคำสองคำซึ่งมักเขียนหรือเรียกรวมกันเป็นถ้อยคำเดียวกัน แท้จริงแล้วทั้งสองคำนี้มีความหมายที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องศึกษาความหมายและทำความเข้าใจในคำดังกล่าวเพื่อให้เข้าใจและสามารถใช้ได้อย่างถูกต้องไม่ก่อให้เกิดความสับสน โดยอธิบายความหมายของ คำว่า “สิทธิ” ก่อนเป็นลำดับแรกและจึงกล่าวถึงความหมายของคำว่า “เสรีภาพ” ในลำดับต่อไป

2.1.1.1 ความหมายของคำว่า “สิทธิ”

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 คำว่า “สิทธิ” หรือ “สิทธิ์” หมายความว่า น. อำนาจอันชอบธรรม เช่น บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ เขามีสิทธิในที่ดินแปลงนี้. (ป., ส.); (กฏ) อำนาจที่จะกระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย (อ. right)¹

¹ ราชบัณฑิตยสถาน ก (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. หน้า 1193.

ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย ได้ให้ความหมายว่า “สิทธิ” คือ ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้และเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ประโยชน์แก่บุคคลไว้โดยเจาะจงและกฎหมายได้คุ้มครองประโยชน์นี้ โดยบุคคลผู้ได้รับประโยชน์สามารถใช้สิทธิทางศาล²

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.วรพจน์ วิสสุตพิชญ์ ได้ให้ความหมายว่า “สิทธิ” คือ อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เช่น สิทธิทางหนี้ กรรมสิทธิ์และสิทธิอื่นๆ ในอันที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นอีกคนหนึ่งหรือหลายคนกระทำการบางอย่างบางประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน หรือให้ละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง³

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นจึงพอสรุปได้ว่า “สิทธิ” หมายถึง อำนาจหรือประโยชน์อื่นใดที่กฎหมายได้บัญญัติรับรองคุ้มครองให้แก่บุคคลหนึ่ง โดยบุคคลนั้นมีอำนาจอันชอบธรรมที่จะใช้สิทธิเพื่อเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการหรือละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งได้ เช่น สิทธิในที่อยู่อาศัย สิทธิเหนือบุคคลในหนี้ สิทธิทางการเมือง สิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น เมื่อ “สิทธิ” เป็นอำนาจที่กฎหมายให้ไว้แก่บุคคลหนึ่งเพื่อรับรองและคุ้มครองบุคคลนั้น ดังนั้น เมื่อบุคคลหนึ่งมีอำนาจตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้แล้ว บุคคลอื่นๆ ในสังคมนั้นก็ย่อมจะต้องมีหน้าที่ในอันที่จะเคารพและปฏิบัติตามในอำนาจของผู้นั้น ฉะนั้นเมื่อบุคคลหนึ่งมี “สิทธิ” ตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้แล้ว บุคคลอื่นๆ ก็ย่อมจะต้องมี “หน้าที่” ตามไปด้วย ฉะนั้น “สิทธิ” และ “หน้าที่” จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยกันและคู่กันเสมอแยกออกจากกันไม่ได้

2.1.1.2 ความหมายของคำว่า “เสรีภาพ”

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 คำว่า “เสรีภาพ” หมายความว่า น. ความสามารถที่จะกระทำการใดๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา ความมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น⁴

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.วรพจน์ วิสสุตพิชญ์ ได้ให้ความหมายว่า “เสรีภาพ” คือ สภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตน⁵

² หยุต แสงอุทัย. (2523). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. หน้า 188 (อ้างถึงใน เกรียงไกร เจริญ ธนาวัฒน์, 2547 : 23).

³ วรพจน์ วิสสุตพิชญ์ ก (2538). สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. หน้า 16.

⁴ ราชบัณฑิตยสถาน ก เล่มเดิม. หน้า 1217.

⁵ วรพจน์ วิสสุตพิชญ์ ข (2538). สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. หน้า 22.

รองศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ได้ให้ความหมายว่า “เสรีภาพ” คือ อำนาจในการกำหนดตนเองโดยอิสระของบุคคลที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดอันเป็นอำนาจที่มีเหนือตนเอง⁶

เสรีภาพในทางภาษาศาสตร์ หมายถึง เจื่อนใจของบุคคลที่ไม่ขึ้นต่อผู้หนึ่งผู้ใด และเป็นอำนาจหรือมีอำนาจที่จะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้⁷

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นจึงพอสรุปได้ว่า “เสรีภาพ” หมายถึง อำนาจหรือสภาพการณ์ที่บุคคลสามารถกระทำการหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งได้อย่างอิสระตามความประสงค์ของตน โดยปราศจากการถูกควบคุมหรือขัดขวางจากผู้หนึ่งผู้ใด เช่น เสรีภาพในทางร่างกาย เสรีภาพทางความคิด การเลือกนับถือศาสนา เสรีภาพในการบริโภค การประกอบกิจการและอาชีพ การโฆษณา เป็นต้น

ดังนั้น คำว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” จึงมีความหมายแตกต่างกันตรงที่ คำว่า “สิทธิ” เป็นอำนาจที่บุคคลมีเพื่อเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการหรือละเว้นการกระทำอันใดอันหนึ่ง แต่ในขณะที่ “เสรีภาพ” นั้นเป็นอำนาจที่บุคคลนั้นมีอยู่เหนือตนเองในการตัดสินใจที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำจากบุคคลอื่น⁸ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า “สิทธิ” เป็นอำนาจของบุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงให้เกิดประโยชน์แก่ตน ส่วน “เสรีภาพ” เป็นอำนาจของบุคคลในอันที่จะกระทำในสิ่งที่ตนประสงค์จะกระทำและที่จะไม่กระทำในสิ่งที่ตนไม่ประสงค์จะกระทำและแม้การมีอำนาจดังกล่าวจะมีผลก่อให้เกิดหน้าที่แก่ผู้อื่น หน้าที่นั้นก็เป็นแต่เพียงหน้าที่ที่จะต้องละเว้นจากการกระทำใดๆ ที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการใช้เสรีภาพของเขาเท่านั้น⁹ ดังนั้น คำว่า “เสรีภาพ” จึงไม่ก่อให้เกิดหน้าที่ตามกฎหมายของตัวบุคคลในอันที่จะต้องเคารพและปฏิบัติตามในสิทธิของผู้อื่นซึ่งกฎหมายบัญญัติคุ้มครองหรือให้อำนาจไว้ เช่นเดียวกับ “สิทธิ” แต่อย่างใด ซึ่งในความเป็นจริงแล้วเรามักจะใช้คำว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” รวมกันเป็นถ้อยคำเดียวกัน แต่มักไม่ปรากฏคำว่า “หน้าที่” รวมอยู่ด้วย เมื่อมีการนำคำว่า “สิทธิ” ไปใช้จึงไม่ค่อยมีผู้ใดนึกถึงคำว่า “หน้าที่” เท่าใดนัก จึงก่อให้เกิดความไม่เข้าใจในความหมายที่แท้จริงของคำว่า “สิทธิ” โดยตระหนักถึงแต่คำว่า “สิทธิ” มากกว่าคำว่า “หน้าที่” ในขณะที่ทั้งสอง

⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามรัฐธรรมนูญ 2540. หน้า 61.

⁷ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2547). หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ. หน้า 24.

⁸ บรรเจิด สิงคะเนติ. หน้าเดิม.

⁹ วรพจน์ วิสฤตพิชญ์ กเล่มเดิม. หน้า 17.

คำเป็นสิ่งที่คู่กันเสมอ จำเป็นมากที่ผู้ใช้คำและผู้รับฟังจะต้องเข้าใจความหมายของคำทั้งสอง เพื่อที่จะนำไปใช้ได้ถูกต้องตรงตามความหมายและเจตนารมณ์ของคำ เพื่อจะได้ไม่ก่อให้เกิดความสับสนหรือเข้าใจผิดขึ้นได้ อันจะทำให้การใช้หรืออ้างถึงสิทธิและเสรีภาพเป็นไปอย่างถูกต้องตรงตามความหมายและเจตนารมณ์ของถ้อยคำที่แท้จริง

2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ

แนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพได้พัฒนาเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดในทางศาสนา การเมือง และทฤษฎีต่างๆ ของนักปรัชญาทางการเมือง อันเป็นแรงกระตุ้นก่อให้เกิดการต่อสู้เรียกร้องสิทธิเสรีภาพจากประชาชนกับการปฏิวัติทางการเมืองและสังคม ในสมัยต่อมา ซึ่งทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อสิทธิเสรีภาพในสังคมปัจจุบัน ได้แก่

2.1.2.1 ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ¹⁰

ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติได้มีการอ้างอิงมาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ โดยมีความเชื่อว่าทุกสิ่งบนโลกนี้ล้วนเป็นผลจากธรรมชาติ สิทธิเสรีภาพของมนุษย์เป็นสิ่งที่มียู่ตามธรรมชาติ ไม่ได้เกิดจากผู้หนึ่งผู้ใดแม้กระทั่งรัฐและอำนาจปกครองก็เป็นผลจากธรรมชาติเช่นกัน โดยสิ่งที่สำคัญที่สุดของกฎหมายธรรมชาติก็คือความเชื่อที่ว่าเหนืออำนาจสูงสุดของมนุษย์ยังมีสิ่งอื่นอยู่อีก สิ่งนั้นก็คือ ธรรมชาติและเหตุผล เมื่อสิ่งใดเป็นสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติของมนุษย์อยู่แล้ว ใครก็ตามหาอาจมาใช้อำนาจลบล้างได้ไม่ และการใช้อำนาจก็ดี การเมืองการปกครองก็ดี ต้องขึ้นอยู่บนหลักเหตุผลตามธรรมชาติ มิใช่อยู่บนอำเภอใจของบุคคล ดังนั้น กฎหมายธรรมชาติจึงเหมือนกับสภาพบังคับโดยทำหน้าที่ในการลงโทษผู้ปกครองที่ไม่ดี อีกทั้งเป็นเหมือนกับข้อจำกัดในการใช้อำนาจของมนุษย์ให้อยู่ในกรอบของเหตุผลตามธรรมชาติ ซึ่งนำไปสู่การใช้เหตุผลสร้างกฎหมายมหาชนขึ้นมาเพื่อจำกัดอำนาจผู้ปกครองและคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาติซึ่งมีอาจลบล้างได้ของมนุษย์

2.1.2.2 ทฤษฎีเสรีนิยมทางการเมือง¹¹

ทฤษฎีดังกล่าวนี้ได้ให้ความสำคัญกับคุณค่าของมนุษย์แต่ละคนในฐานะปัจเจกชน (Individualism) ทำให้ผู้ปกครองต้องยอมรับและจำกัดอำนาจของตนเอง ก่อให้เกิดการปกครองโดยประชาชนขึ้น นักปรัชญาที่มีบทบาทสำคัญของทฤษฎีนี้ ได้แก่

1) จอห์น ล็อก (John Locke 1632-1704) เห็นว่ามนุษย์และสังคมแยกจากกันไม่ได้ โดยสังคมมีวัตถุประสงค์ คือ ความผาสุกและความสงบสุขของมนุษย์ซึ่งเป็นสมาชิกของ

¹⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ก เล่มเดิม. หน้า 44-46.

¹¹ แหล่งเดิม. หน้า 46-55.

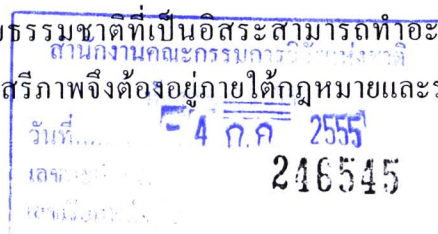
สังคมนั้น และควรปล่อยให้กลไกทางสังคมและเศรษฐกิจดำเนินไปเองโดยปราศจากการแทรกแซงจากรัฐ ซึ่งการที่มนุษย์รวมกันเป็นสังคมนั้นก็เพื่อหลีกเลี่ยงความไม่มั่นคงปลอดภัย ความไม่เท่าเทียมและการถูกเอารัดเอาเปรียบทำให้เกิดเป็นสัญญาของสังคมขึ้น โดยมนุษย์แต่ละคนมีความยินดีที่จะสละสิทธิและเสรีภาพที่มีอยู่ตามธรรมชาติในการบังคับตนเองและโอนสิทธิในการบังคับตนเองนั้นให้แก่สังคมแต่ผู้เดียว สัญญาทางสังคมหรือสัญญาประชาคมจึงเกิดขึ้นจากความตกลงโดยอิสระของมนุษย์เพื่อปกป้องคุ้มครองให้สังคมมีความสุข แต่ทั้งนี้มนุษย์ไม่ได้สละสิทธิเสรีภาพทั้งหมดให้แก่สังคม คงสละแต่สิทธิเสรีภาพบางส่วนเพื่อความสุขของสังคมเท่านั้น แต่ยังคงรักษาสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติอื่นๆ ไว้ เช่น สิทธิเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพที่อยู่ควบคู่กับมนุษย์ ดังนั้น รัฐจึงไม่อาจใช้อำนาจล่วงล้ำเข้าไปเพื่อทำลายสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ของมนุษย์ได้

2) มอง จาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau 1712-1778) เห็นว่ามนุษย์เกิดมาโดยอิสระและเท่าเทียมกัน แต่เนื่องจากกฎเกณฑ์และเงื่อนไขแห่งสังคมเป็นตัวทำให้เกิดความไม่เสมอภาคและไม่ยุติธรรมของมนุษย์ จึงเกิดการทำสัญญาทางสังคมขึ้นใหม่ด้วยการที่มนุษย์ทุกคนยินยอมมอบสิทธิและเสรีภาพของตนเองให้อยู่ภายใต้เจตจำนงร่วมกันของสมาชิกทุกคนในสังคม โดยสมาชิกแต่ละคนทำสัญญากับคนอื่นๆ ในสังคมทุกคนไม่ใช่กับคนใดคนหนึ่ง ซึ่งเจตจำนงร่วมกันนั้นไม่ใช่เรื่องของปัจเจกชนแต่ละคน แต่เป็นประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะที่มนุษย์ทุกคนในสังคมต้องผูกพัน รูสโซ จึงให้ความสำคัญกับเจตจำนงร่วมกันของมนุษย์อันเป็นเจตนารมณ์ของสังคมซึ่งไม่ใช่ของปัจเจกชนผู้หนึ่งผู้ใดโดยตรง ก่อให้เกิดการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยตรงโดยประชาชน

3) มองเตสกีเยอ (Montesquieu 1689-1755) เห็นว่าเสรีภาพจะมีขึ้นได้ก็แต่โดยการทำให้อำนาจอ่อนตัวลง เสรีภาพ คือ สิทธิที่จะทำอะไรก็ตามที่กฎหมายอนุญาตและไม่อนุญาต แต่การมีเสรีภาพมากจนทำในสิ่งที่กฎหมายห้ามไว้ก็เท่ากับว่าไม่มีเสรีภาพเกิดขึ้นเลย การจะมีเสรีภาพหรือไม่นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะของอำนาจแต่ขึ้นอยู่กับสภาพแห่งการใช้อำนาจ หากอำนาจนั้นมีสภาพเด็ดขาดเสมอไม่มีการจำกัดย่อมนำไปสู่การใช้อำนาจเกินสมควรได้ ก่อให้เกิดแนวคิดในการแบ่งแยกอำนาจของรัฐเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการอันเป็นหลักการสำคัญในการปกครองในปัจจุบัน

2.1.2.3 ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง

ทฤษฎีดังกล่าวนี้เชื่อว่ากฎหมาย คือ เจตจำนงของรัฐาธิปัตย์ไม่ใช่เรื่องของธรรมชาติและเหตุผลอีกต่อไป สิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติที่เป็นอิสระสามารถทำอะไรก็ได้ ปราศจากกฎเกณฑ์ควบคุมย่อมเป็นอันตราย สิทธิเสรีภาพจึงต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและระเบียบ

ข้อบังคับแห่งสังคมโดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของรัฐนั้นๆ นักปรัชญาที่สำคัญของทฤษฎีนี้คือ เอ็ดมุนด์ เบิร์ก (Edmund Burke) มองว่าสิทธิเสรีภาพที่เกิดขึ้นจะต้องอยู่ในกรอบของสังคม การเมืองเท่านั้นเป็นการปฏิเสธสิทธิตามธรรมชาติที่ได้ยึดถือกันมาเป็นเวลานาน โดยกฎหมายเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นด้วยความจงใจของรัฐ¹²

2.1.3 ประเภทของสิทธิเสรีภาพ

การแบ่งประเภทของสิทธิเสรีภาพนั้น จริงแล้วสามารถแบ่งแยกออกได้เป็นหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น แบ่งโดยอาศัยวัตถุประสงค์แห่งสิทธิและเสรีภาพเป็นหลักเกณฑ์¹³ หรือแบ่งโดยพิจารณาจากผู้ทรงสิทธิ หรือแบ่งโดยพิจารณาจากเงื่อนไขการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ¹⁴ แต่ในที่นี้จะขอแบ่งแยกสิทธิและเสรีภาพออกเป็น 5 ประเภท¹⁵ คือ

2.1.3.1 ความมั่นคงหรือสิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย

เป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องการ และถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้มนุษย์เข้ามาอยู่รวมกันเป็นสังคม ซึ่งความมั่นคงในชีวิตร่างกายดังกล่าวนี้ได้รับการรับรองไว้ในมาตรา 2 ของคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ลงวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 โดยบัญญัติว่า “วัตถุประสงค์ของสังคมการเมืองทุกสังคมย่อมเป็นไปเพื่อการคุ้มครองรักษาสิทธิตามธรรมชาติซึ่งไม่มีอายุความของมนุษย์ เช่น ความมั่นคงปลอดภัย”¹⁶ ดังนั้น สิทธิเสรีภาพในความมั่นคงและชีวิตร่างกายของมนุษย์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ในอันที่จะต้องได้รับการคุ้มครองให้มั่นคงปลอดภัยปราศจากการเข้ามารบกวนหรือถูกข่มเหงจากบุคคลอื่นรวมทั้งองค์กรต่างๆ ของรัฐ เนื่องจากเป็นพื้นฐานของเสรีภาพในด้านอื่นๆ เกือบทั้งหมด บรรดาอารยประเทศจึงถือเป็นหลักว่าจะออกกฎหมายให้มีผลย้อนหลังเพื่อเอาโทษแก่บุคคลไม่ได้ และการกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายและชีวิตของผู้อื่นจะกระทำได้โดยศาลตามวิธีพิจารณาที่เปิดเผยเท่านั้น โดยให้ผู้นั้นสามารถป้องกันตนเองได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งฝ่ายบริหารไม่มีอำนาจในการตรากฎหมายเพื่อกำหนดความผิดและโทษเองโดยลำพัง ต้องมาจากการที่ประชาชนตราขึ้นเท่านั้น สิทธิเสรีภาพในความมั่นคงปลอดภัยของชีวิตและร่างกายจึงเป็นสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิของทุกๆ คน อันเป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะคุ้มครองให้แก่ทุกๆ คน โดยไม่ได้แบ่งแยกว่าบุคคลนั้นจะมีเชื้อชาติ ศาสนา หากบุคคลนั้นเข้ามาอยู่

¹² เดือนเพ็ญ ภิญญานิธิเกษม. (2546). มาตรการควบคุมกำกับและการบังคับใช้กฎหมายด้านการโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพ. หน้า 19.

¹³ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ ก เล่มเดิม. หน้า 22.

¹⁴ บรรเจิด สิงคะเนติ. เล่มเดิม. หน้า 63-66.

¹⁵ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ข (2538). คำอธิบายกฎหมายมหาชน (เล่ม 3) ที่มาและนิติวิธี. หน้า 348-349.

¹⁶ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. เล่มเดิม. หน้า 26.

ในเขตอำนาจของรัฐธรรมนูญนั้นแล้ว บุคคลนั้นย่อมที่จะได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งรัฐนั้นด้วย¹⁷ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและร่างกายจึงเป็นสิทธิเสรีภาพที่มนุษย์ทุกคนไม่อาจที่จะปฏิเสธได้และเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการในการมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม

2.1.3.2 สิทธิเสรีภาพในชีวิตส่วนตัว

เป็นสิทธิเสรีภาพที่จะไม่ให้ผู้อื่นมาล่วงรู้สิ่งที่เป็นเรื่องส่วนตัว เช่น เสรีภาพของบุคคลในเคหสถาน เป็นต้น รวมทั้งข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลของบุคคลที่ต้องแจ้งแก่องค์กรของรัฐหรือเอกชน อันเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขในสังคมโดยไม่มีผู้ใดเข้ามาล่วงรู้ความเป็นส่วนตัวในชีวิตของคนแต่ละคน ซึ่งตามมาตรา 12 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่รับรองโดยสมัชชาใหญ่ขององค์การสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 บัญญัติว่า “การเข้าไปแทรกสอดโดยพลการในกิจการส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน การส่งข่าวสาร ตลอดจนการโจมตีต่อเกียรติยศและชื่อเสียงของบุคคลนั้นจะกระทำมิได้ ทุกๆ คนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายจากการแทรกสอดและการ โจมตีดังกล่าว”¹⁸ บุคคลแต่ละคนจึงมีอิสระในชีวิตของตนเองในการที่จะเลือกที่จะยอมหรือไม่ยอมให้ผู้อื่นมาล่วงรู้เรื่องของตนได้

2.1.3.3 สิทธิเสรีภาพในตัวบุคคล

เป็นสิทธิเสรีภาพของบุคคลซึ่งสามารถที่จะทำอะไรกับร่างกายของตนเองก็ได้ โดยอิสระและบุคคลอื่นจะล่วงเข้ามาขัดขวางการใช้เสรีภาพของผู้นั้นไม่ได้ เช่น เสรีภาพในการสมรส เป็นต้น ซึ่งเสรีภาพในตัวบุคคลและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายนั้นมีความใกล้เคียงกันเป็นอย่างมาก แต่ทั้งสองประเภทต่างกันตรงที่เสรีภาพในตัวบุคคลมุ่งไปที่ตัวบุคคลผู้ทรงสิทธิในอันที่จะสามารถกระทำการใดๆ กับร่างกายของตนตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ในขณะที่เสรีภาพในชีวิตและร่างกายมุ่งไปที่การคุ้มครองชีวิตและร่างกายของบุคคลจากการกระทำของบุคคลอื่นในสังคมและบุคคลอื่นก็ต้องให้ความเคารพต่อเสรีภาพดังกล่าวด้วย ดังนั้น บุคคลแต่ละคนชอบที่จะกระทำการใดก็ได้ในชีวิตและร่างกายของตนเองตามที่ใจปรารถนา แต่ทั้งนี้การกระทำดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้กฎหมายด้วยจึงจะเป็นเสรีภาพที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง

2.1.3.4 สิทธิเสรีภาพทางปัญญาและศีลธรรมหรือเสรีภาพทางความคิด

เป็นสิทธิเสรีภาพซึ่งบุคคลสามารถที่จะคิด เชื่อ และแสดงออกทางความคิด ความเชื่อของตนเองได้อย่างอิสระ เช่น เสรีภาพทางความคิด เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทาง

¹⁷ บรรเจิด สิงคะเนติ. เล่มเดิม. หน้า 63.

¹⁸ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. เล่มเดิม. หน้า 28.

วิชาการ เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามความเชื่อ เป็นต้น ซึ่งมนุษย์ทุกคนย่อมมีความคิดและความเชื่อเป็นของตนเอง

2.1.3.5 สิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจสังคม

เป็นสิทธิเสรีภาพดั้งเดิมซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานตามอุดมคติเสรีนิยมและแนวคิดปัจเจกชนนิยม เช่น กรรมสิทธิ์ และเสรีภาพในการประกอบอาชีพต่างๆ

2.1.4 หลักการว่าด้วยการจำกัดสิทธิเสรีภาพ

สิทธิเสรีภาพนั้นเป็นเรื่องของปัจเจกชนแต่ละคนหากแต่ละคนเข้ามารวมกันเป็นสังคมแล้ว สิทธิเสรีภาพดังกล่าวย่อมที่จะเป็นเจตจำนงร่วมกันของทุกคนในสังคม ซึ่งทำให้เป็นเรื่องของประโยชน์สาธารณะไปและแม้ว่าการกระทำของรัฐจะเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะก็ตาม แต่ก็ต้องไม่ทำลายสิทธิและเสรีภาพของประชาชนซึ่งถือเป็นประโยชน์สาธารณะอย่างหนึ่งเช่นกัน¹⁹ เนื่องจากการจำกัดสิทธิเสรีภาพถือเป็นเรื่องที่ไม่สมควรกระทำอย่างยิ่งไม่ว่าผู้กระทำนั้นจะเป็นใครก็ตาม แต่การมีสิทธิเสรีภาพโดยไม่มีขอบเขตจำกัดก็จะทำให้สังคมเกิดความสับสนวุ่นวายเหมือนสังคมที่ไม่มีกฎหมาย เนื่องจากทุกคนจะใช้สิทธิเสรีภาพที่ตนเองมีอยู่อย่างเต็มที่โดยไม่คำนึงถึงหน้าที่ตามกฎหมาย ทำให้การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวไปกระทบสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นอันเป็นเจตจำนงร่วมกันของทุกคนในสังคมหรืออาจกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ การมีเสรีภาพโดยไม่มีขอบเขตจึงเป็นเหตุใหญ่ที่ก่อให้เกิดการไร้เสรีภาพในที่สุด²⁰ การจำกัดสิทธิเสรีภาพจึงเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐต้องตระหนักเสมอ ซึ่งหลักเกณฑ์ที่ใช้บังคับสำหรับกรณีจำเป็นต้องจำกัดสิทธิเสรีภาพมีดังนี้²¹

2.1.4.1 เพื่อคุ้มครองเสรีภาพของผู้อื่นและคุ้มครองสังคม

เสรีภาพที่ไม่มีข้อจำกัดก็คือการไม่มีเสรีภาพเลย การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นจึงถือเป็นเหตุผลสำคัญในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล เนื่องจากสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นเป็นข้อจำกัดที่มีอยู่ในเสรีภาพทั้งหลาย²² การใช้สิทธิเสรีภาพโดยไม่มีขอบเขตจำกัดย่อมทำให้เสรีภาพของบุคคลหนึ่งขัดกับเสรีภาพของบุคคลอื่น เช่น เสรีภาพในการปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนาอาจขัดกับเสรีภาพในการประท้วงของบุคคลที่ไม่เชื่อ ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่รัฐต้องเข้ามาจัดระเบียบด้วยการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลในด้านต่างๆ เพื่อคุ้มครองสังคมให้สงบเรียบร้อยและปกติสุข เช่น การออกกฎหมายมาให้ความสำคัญกับเสรีภาพหนึ่งมากกว่าเสรีภาพอื่น เช่น ให้

¹⁹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ข เล่มเดิม. หน้า 346.

²⁰ แหล่งเดิม. หน้า 350.

²¹ แหล่งเดิม.

²² บรรเจิด สิงคะเนติ. เล่มเดิม. หน้า 222.

เสรีภาพในการติดต่อคมนาคมอยู่เหนือเสรีภาพในการชุมนุมประท้วง เป็นต้น แต่ทั้งนี้หากรัฐเข้ามาจำกัดสิทธิเสรีภาพจนเกินไปก็จะทำให้สังคมไม่ปกติสุขเกิดความสับสนวุ่นวายเช่นกันและบางครั้งรัฐอาจจะต้องออกกฎหมายมาเพื่อให้ความสำคัญกับเสรีภาพทั้งสองโดยเท่าเทียมกัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าถ้าต้องการเสรีภาพก็ต้องสละเสรีภาพบ้างโดยให้รัฐเข้ามาจัดระบบ รัฐจึงมีหน้าที่จัดระเบียบเสรีภาพให้เหมาะสมแก่กรณี

2.1.4.2 เพื่อคุ้มครองเสรีภาพจากการละเมิดของรัฐ

แม้ว่ารัฐจะเป็นผู้ที่เข้ามาจัดระเบียบสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนเพื่อให้เหมาะสมแก่กรณีก็ตาม แต่รัฐเองก็ต้องเคารพในกฎเกณฑ์และกฎหมายอันตนเป็นผู้กำหนดด้วย

2.1.4.3 เพื่อคุ้มครองเสรีภาพจากการละเมิดของปัจเจกชน

รัฐมีภาระหน้าที่ต้องดูแลเพื่อไม่ให้เอกชนคนหนึ่งคนใดไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของเอกชนคนอื่นๆ หรือทำลายเจตจำนงร่วมกันของทุกคนในสังคม เพื่อคุ้มครองความปกติสุขของสังคมและให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกันของคนในสังคมไม่ให้ผู้ที่อ่อนแอกว่าถูกเอารัดเอาเปรียบได้ โดยการออกกฎหมายทั้งทางแพ่งและอาญา เป็นต้น

2.1.4.4 รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการในเสรีภาพใหม่ๆ

รัฐมีหน้าที่ในการจัดระเบียบและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และจะต้องไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ในปัจจุบันรัฐยังมีหน้าที่กระทำการเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิเสรีภาพใหม่มากขึ้น เช่น การกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิในทางการเมืองมากขึ้น เช่น ให้ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้ง กำหนดอายุของผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้น้อยลง ให้สิทธิเสรีภาพในการศึกษา ให้สิทธิในการสาธารณสุข เป็นต้น ซึ่งสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ก่อให้เกิดหน้าที่แก่รัฐในการจัดทำรัฐสวัสดิการเพื่อประชาชน

สำหรับประเทศไทยการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หมวด 3 เรื่องสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 1 มาตรา 29 บัญญัติว่า

“การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้...กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง...”

ซึ่งสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองไว้ ได้แก่ สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพและสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

ของบุคคลหรือสื่อมวลชน อันเป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่รัฐจะต้องเคารพและให้การรับรองคุ้มครอง โดยจะต้องไม่กระทำการใดอันเป็นการกระทบกระเทือนหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานดังกล่าวของประชาชนในรัฐ ซึ่งถือเป็นการทำลายสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล ทำให้ทุกประเทศเกือบทั่วโลกได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

2.2 ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

แนวคิดในการคุ้มครองผู้บริโภคนั้นมีมานานตั้งแต่อดีตและพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎีทั้งทางด้านเอกชนและมหาชน โดยต่างมีวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายในการคุ้มครองประชาชนของตนให้ได้รับความปลอดภัยและได้รับบริการสาธารณะที่ดีอย่างเท่าเทียมกัน ในหัวข้อนี้จึงทำการศึกษาถึงความหมาย แนวคิดและทฤษฎีในการคุ้มครองผู้บริโภคตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2.2.1 ความหมายของคำว่า “ผู้บริโภค”

ในการศึกษากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคมีความจำเป็นที่ผู้ศึกษาจะต้องทราบความหมายของคำว่าผู้บริโภคเพื่อให้รู้ว่าผู้ใดคือผู้บริโภคที่ได้รับการคุ้มครอง ดังนั้น จึงขอกล่าวถึงความหมายของคำว่าผู้บริโภคเพื่อความเข้าใจในการศึกษาเป็นลำดับแรก

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 คำว่า “ผู้บริโภค” หมายความว่า (กฏ) น. ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับการจากผู้ประกอบธุรกิจ และหมายความรวมถึง ผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการด้วย ผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ซื้อ ผู้เช่า ผู้เช่าซื้อ ผู้กู้ ผู้เอาประกันภัย หรือผู้เข้าทำสัญญาอื่นใดเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินบริการหรือประโยชน์อื่นใดโดยมีค่าตอบแทน ทั้งนี้ การทำสัญญานั้นต้องเป็นไปโดยมิใช่เพื่อการค้าทรัพย์สินบริการหรือประโยชน์อื่นใดนั้น และหมายความรวมถึงผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ค้าประกันของบุคคลดังกล่าวซึ่งมิได้กระทำเพื่อการค้าด้วย (อ. Consumer)²³

ศาสตราจารย์ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์ ได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้บริโภค” หมายถึง ผู้ซื้อสินค้าหรือได้รับการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และในภายหลังได้รวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้จะมีได้เสียค่าตอบแทนก็ตาม²⁴

²³ ราชบัณฑิตยสถาน ก เล่มเดิม. หน้า 739.

²⁴ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์ ก (2543). กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 11.

คำว่า “ผู้บริโภค” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 มีความหมายตรงกับคำว่า “Consumer” ในภาษาอังกฤษ โดย Black’s Law Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า “Consumer” ไว้ว่า “Consumer.” A person who buys goods or services for personal, family, or household use, with no intention of resale; a natural person who use products for personal rather than business purpose.²⁵ แปลได้ว่า ผู้ซึ่งซื้อสินค้าหรือบริการสำหรับใช้ส่วนตัวภายในครอบครัวหรือครัวเรือนและไม่มีเจตนาที่จะนำไปขายต่อ และหมายความรวมถึงบุคคลผู้ซึ่งใช้ผลิตภัณฑ์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ส่วนตัวยิ่งกว่าในทางธุรกิจ

ตามพระราชบัญญัติสัญญาผู้บริโภคแห่งประเทศญี่ปุ่น (The Consumer Contract Act of Japan 2000) ได้ให้ความหมายของคำว่า “Consumer” ไว้ว่า “Consumer” as used in this Act shall mean individual(s) (however, the same shall not apply in cases where said individual becomes a party to a contract as a business or for the purpose of business) แปลได้ว่า “ผู้บริโภค” หมายความว่า บุคคล (อย่างไรก็ตามผู้บริโภคต้องไม่ใช่ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวเป็นคู่สัญญาในฐานะที่เป็นผู้ประกอบการหรือเพื่อวัตถุประสงค์ในทางธุรกิจ)²⁶

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้ให้ความหมายของคำว่าผู้บริโภคไว้ในมาตรา 3 ว่า “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

จากความหมายของคำว่า “ผู้บริโภค” ดังกล่าวข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่าผู้บริโภค หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งได้รับสินค้าหรือได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ โดยทางนิติกรรมใดๆ ไม่ว่าจะเสียค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการใช้สินค้าหรือบริการเป็นการส่วนตัวหรือภายในครัวเรือนซึ่งไม่ใช่ลักษณะของการประกอบธุรกิจหรือเพื่อวัตถุประสงค์ในทางธุรกิจ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

2.2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

ในอดีตช่วงก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรมผู้คนส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองผู้บริโภคแต่อย่างใด เหตุผลเนื่องมาจากสินค้าที่ผลิตในช่วงก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรมนั้น

²⁵ Bryan A. Garner. (2004). **Black’s Law Dictionary Editor in Chief** (8th ed.). p. 335.

²⁶ สรรพ สระศรี. (2549). **มาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคด้านสัญญาตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค: ศึกษากรณีสัญญาสำเร็จรูป**. หน้า 136.

เป็นสินค้าที่ผลิตขึ้นมาเพื่อใช้ภายในครัวเรือน กระบวนการผลิตจึงไม่สลับซับซ้อนมากเท่าใด ผู้บริโภคสามารถรับรู้และเข้าใจกระบวนการผลิตได้เป็นอย่างดี ทำให้ขณะนั้นผู้ประกอบการธุรกิจและผู้บริโภคมีความรู้ในการผลิตสินค้าที่เท่าเทียมกัน เมื่อโลกได้เข้าสู่ยุคแห่งการพาณิชย์ของโลกตะวันตกในศตวรรษที่ 16 ถึง ศตวรรษที่ 17 เป็นช่วงที่มีวิทยาการใหม่ๆ เกิดขึ้นอย่างมากมาจนเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม²⁷ ลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) เข้ามามีบทบาทและเกิดแนวคิดที่ว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการทำการค้าและประชาชนมีอิสระที่จะเลือกบริโภคสินค้าและบริการตามต้องการ ก่อให้เกิดการแข่งขันทางการค้าและระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม (Laissez Faire หรือ Laissez Passer) ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่ให้เสรีภาพแก่เอกชนมากที่สุด²⁸ บนหลักที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน รัฐไม่อาจที่จะเข้าไปแทรกแซงหรือทำลายสิทธิเสรีภาพของเอกชน ตราบเท่าที่สิทธิเสรีภาพของเอกชนไม่กระทบต่อประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ทำให้แนวคิดปัจเจกชนนิยมและระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมเป็นที่ยอมรับและมีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายในหลายประเทศ

เมื่อกฎหมายได้พัฒนาและยอมรับหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) ทุกคนสามารถทำสัญญากันได้อย่างอิสระตามความต้องการ เมื่อทำสัญญากันอย่างไรก็ต้องผูกพันและบังคับกันตามสัญญานั้นเสมอ ทำให้ทุกคนต่างต้องปกป้องประโยชน์ของตนเองในการเข้าทำสัญญาจนก่อให้เกิดหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” (Caveat Emptor หรือ Let the Buyer Beware)²⁹ ในกฎหมายซื้อขาย กล่าวคือ ผู้ซื้อ มีหน้าที่ต้องระมัดระวังตรวจสอบสินค้าตามสมควร ซึ่งหากผู้ซื้อไม่ระมัดระวังรับมอบสินค้าไปแล้วหากเกิดความชำรุดบกพร่องขึ้น ผู้ซื้อต้องรับเอาความเสียหายไปไม่สามารถเรียกร้องจากผู้ขายได้ เป็นการแสดงให้เห็นว่าระยะเริ่มแรกหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ผู้คนยังคงมีความเข้าใจว่าผู้ประกอบการและผู้บริโภคยังมีความรู้ในการผลิตสินค้าที่เท่าเทียมกันอยู่ อันเป็นความเข้าใจแบบเดิมในสมัยที่วิทยาการและเทคโนโลยียังไม่เจริญก้าวหน้า

ปัจจุบันเมื่อวิทยาการและเทคโนโลยีได้เจริญก้าวหน้ากระบวนการผลิตสินค้ามีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ขั้นตอนการผลิตใช้วัตถุดิบและเทคโนโลยีที่ทันสมัยยากแก่การเข้าใจของบุคคลทั่วไปในฐานะผู้บริโภค และเน้นการผลิตเพื่อเพิ่มผลกำไรแต่คุณภาพของสินค้านั้นต่ำลง ประกอบกับสินค้ามีวัตถุดิบที่เป็นอันตรายมากขึ้น อำนาจต่อรองที่เคยเท่าเทียมกันระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคกลายเป็นผู้ประกอบการมีอำนาจต่อรองที่สูงกว่าเนื่องจากความ

²⁷ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศักดิ์ ก เล่มเดิม. หน้า 13.

²⁸ วันทนี ภูมิภักธาคม, ทับทิม วงศ์ประยูร, สมยศ อวเกียรติ และวัชร ไทโยศิริ. (2537). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ (Introduction to Business Operation). หน้า 53.

²⁹ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศักดิ์ ก เล่มเดิม. หน้า 14.

ต้องการบริโภคที่เพิ่มสูงขึ้น การแข่งขันแบบเสรีและเป็นธรรมเริ่มมีการผูกขาดทางการค้าและผลผลิตจากผู้ประกอบการธุรกิจรายใหญ่ หลักที่เคยถือว่าผู้ซื้อต้องระวังจึงขาดความเป็นธรรมและไม่สามารถคุ้มครองผู้บริโภคได้อีกต่อไป เนื่องจากผู้บริโภคไม่อาจปรับตัวให้ทันกับวิทยาการและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอยู่เสมอได้ ความเข้าใจที่ว่าผู้ประกอบการและผู้บริโภคมีความรู้ในการผลิตสินค้าที่เท่าเทียมกันจึงเป็นความเข้าใจที่ผิดและไม่เป็นธรรมอีกต่อไป แนวคิดในกฎหมายซื้อขายจึงเปลี่ยนแปลงไปจากหลักเดิมที่ผู้ซื้อต้องระวังมาเป็นหลัก “ผู้ขายต้องระวัง” (Let the Seller Beware)³⁰ ซึ่งในความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคนั้น เป็นความสัมพันธ์ในทางกฎหมายเอกชน (Private Law) ซึ่งคู่กรณีมีอิสระในการทำนิติกรรมอย่างใดๆ ก็ได้ราบเท่าที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่เมื่อความสัมพันธ์ดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่และประโยชน์ส่วนรวม จึงมีความจำเป็นที่รัฐจะต้องเข้าไปจัดระเบียบความสัมพันธ์ดังกล่าวเพื่อให้สังคมปกติสุข การคุ้มครองผู้บริโภคจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่รัฐเข้ามาจัดระเบียบในความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกัน โดยการพัฒนาหลักกฎหมายแพ่งให้เหมาะสมและนำหลักกฎหมายมหาชน (Public Law) มาใช้บังคับตามความจำเป็นแห่งกรณี เช่น มาตรการควบคุมและกำกับดูแลต่างๆ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจึงเป็นกฎหมายที่รวบรวมเอาหลักกฎหมายต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและคุ้มครองผู้บริโภคให้มากที่สุด ซึ่งทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคสามารถแบ่งออกได้เป็น ทฤษฎีทางเอกชนและทฤษฎีทางมหาชน ดังนี้

2.2.2.1 ทฤษฎีทางเอกชน

ทฤษฎีทางเอกชนที่มารับรองเสรีภาพของเอกชนโดยรัฐไม่สมควรเข้ามาแทรกแซง สามารถศึกษาได้จากทฤษฎีเสรีนิยมของอดัม สมิธ และทฤษฎีที่เกี่ยวกับสัญญา ดังนี้

1) ทฤษฎีเสรีนิยมของอดัม สมิธ³¹

อดัม สมิธ มีอายุราว ค.ศ. 1723-1790 ได้แต่งหนังสือชื่อว่า “The Wealth of Nations” หรือความมั่งคั่งของชนชาติ โดยนำเสนอแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่จะทำให้ประเทศมั่งคั่งและร่ำรวย ซึ่งแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ของอดัม สมิธ ถือว่าความมั่งคั่งทั้งหลายย่อมมาจากการงาน ประชาชาติหนึ่งจะร่ำรวยน้อยหรือมากขึ้นอยู่กับสัดส่วนระหว่างผลอันเกิดจากการงานและจำนวนของผู้บริโภคเปรียบเทียบกัน โดยอาศัยผลที่ได้จากจำนวนการทำงานและปริมาณของการงานที่กระทำและให้ความสำคัญกับการแบ่งแยกงานกันทำเป็นอย่างมาก ซึ่งอดัม สมิธ เห็นว่าเพื่อที่จะให้การแบ่งแยกงานมีผลดียิ่งขึ้นจึงมีข้อจำเป็นอยู่ 2 ข้อ คือ

³⁰ แหล่งเดิม. หน้า 18.

³¹ ฮัตเจสตัน, เจ. เอฟ. แปลโดยทวี ตะเวทีกุล. (2518). ลัทธิเศรษฐกิจ. หน้า 54-61.

(1) ต้องมีตลาดอันกว้างขวางสำหรับค้าขายผลอันเกิดจากแรงงาน ซึ่งการที่จะมีตลาดกว้างขวางมีทางที่จะทำได้อยู่ทางเดียว คือให้มีเสรีภาพในการค้ามิใช่แต่เพียงภายในประเทศหนึ่งเท่านั้น แต่รวมถึงระหว่างประเทศต่างๆ อีกด้วย

(2) ต้องมีทุนเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ การมีทุนมากเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อที่จะสามารถใช้จ่ายได้คราวละมากๆ วิธีที่จะหาทุนได้มากก็คือ ต้องให้เสรีภาพเต็มเปี่ยมในการทำงานและการหาทุนที่เพิ่มขึ้นโดยรัฐไม่เข้ามาข้องเกี่ยว

ทั้งนี้ อัดัม สมิธ ได้กำหนดข้อยกเว้นเอาไว้เพื่อป้องกันไม่ให้เสรีภาพทั้งหลายกลายเป็นสิ่งอำเอใจไป โดยให้รัฐเข้ามามีบทบาท เช่น

(1) รัฐมีบทบาทแต่เพียงการป้องกันประเทศจากการรุกรานไม่ว่าจากภายในหรือภายนอกประเทศ โดยใช้กำลังบังคับไม่ว่าในรูปแบบใดๆ ซึ่งการป้องกันประเทศเป็นสิ่งที่ชอบธรรมของรัฐ แม้ว่าจะต้องเสียสละเสรีภาพในการค้าไปบ้างก็ตาม ทั้งนี้ อัดัม สมิธ ถือว่าการป้องกันประเทศสำคัญยิ่งกว่าความมั่งคั่งของประเทศ

(2) รัฐมีหน้าที่แต่เพียงคุ้มครองป้องกันพลเมืองให้ได้รับความยุติธรรมไม่ให้ถูกกดขี่ข่มเหงจากการกระทำของพลเมืองด้วยกัน

(3) รัฐต้องสร้างสาธารณูปโภคเพื่อความสะดวกปลอดภัยแก่พลเมือง
อัดัม สมิท ไม่นิยมการคุ้มครองในรูปแบบใดๆ ทั้งสิ้น เพราะเห็นว่าจะเป็นผลให้เกิดการจำกัดการแบ่งแยกการทำงานขึ้นเท่านั้น ซึ่งรัฐไม่ควรจะเข้าไปแทรกแซงในกิจการของเอกชน แต่ควรให้ปัจเจกชนมีการแข่งขันกันอย่างเสรีตามกลไกของตลาด อันจะนำไปสู่สวัสดิการของสังคมโดยรวม

2) ทฤษฎีเกี่ยวกับสัญญา

การทำสัญญาระหว่างกันของกลุ่มสัญญานั้น อยู่บนพื้นฐานแห่งนิติกรรมซึ่งเป็นการแสดงเจตนาของบุคคลต่อบุคคลในฐานะที่เท่าเทียมกันในทางกฎหมาย อันเป็นเรื่องของกฎหมายเอกชน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกันนั้นเป็นไปตามหลัก “อิสระในทางแพ่ง”³² ก่อให้เกิดความเป็นอิสระในการทำสัญญาของกลุ่มสัญญา ซึ่งกลุ่มสัญญามีเสรีภาพที่จะทำสัญญาหรือไม่และทำสัญญากับใครก็ได้ อีกทั้งมีเสรีภาพที่จะกำหนดข้อตกลงกันอย่างอิสระตราบนานเท่าที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้น การทำสัญญาจึงต้องคำนึงถึงการแสดงเจตนาของกลุ่มสัญญาเป็นสำคัญ ซึ่งการแสดงเจตนาขึ้นต้องกระทำอย่างอิสระปราศจากการบังคับ ข่มขู่ หรือหลอกลวงจากผู้อื่นผู้ใดและจะต้องบังคับกันตามเจตนาของกลุ่มสัญญา

³² ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2527). กฎหมายว่าด้วยสัญญา. หน้า 68.

ที่แสดงออกมาอันได้แก่ หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา หลักเสรีภาพในการทำสัญญา และทฤษฎีทางสังคมในการทำสัญญา ดังนี้

(1) หลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา³³

หลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา หรือ Autonomy of the Will นี้เป็นหลักเกณฑ์ที่ทำให้เอกชนสามารถกำหนดนิติสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอิสระด้วยการแสดงเจตนา ความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาเป็นเครื่องมือในการก่อให้เกิดสัญญาที่มีผลบังคับระหว่างคู่กรณี โดยการแสดงเจตนาของคู่สัญญา เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ไม่สามารถแก้ไขหรือปรับให้เหมาะสมกับกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน จึงควรให้เอกชนริเริ่มในการกำหนดและบังคับสิทธิระหว่างกันเองไม่ว่าจะเป็นการเลือกคู่สัญญา กำหนดข้อตกลงในสัญญาและเลือกรูปแบบของสัญญาที่จะทำ ซึ่งหลักดังกล่าวนี้เป็นทฤษฎีที่พบในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) มากกว่าในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) โดยมีความประสงค์ที่จะทำให้บุคคลมีเสรีภาพหลุดพ้นจากข้อบังคับทางสังคม เว้นแต่ในบางเรื่องที่เห็นสมควรเท่านั้นจึงจะสามารถกำหนดข้อบังคับเพื่อจำกัดเสรีภาพของบุคคลได้ ซึ่งเสรีภาพของบุคคลนั้นจะถูกจำกัดลงได้ก็แต่โดยความสมัครใจของตนเองเท่านั้น รัฐจะเข้าไปบัญญัติกฎหมายแทรกแซงเสรีภาพในการทำสัญญาของเอกชนไม่ได้ รัฐจะเข้าไปเกี่ยวข้องได้แต่เฉพาะกรณีที่เห็นสมควรเท่านั้น ซึ่งหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา นี้ถือเป็นหลักเบื้องต้นของกฎหมายทั้งในระบบประมวลและระบบจารีตประเพณี ดังจะเห็นได้จากภาษิตกฎหมายที่ว่า “สัญญาที่สร้างขึ้นโดยสมบูรณ์ย่อมมีผลบังคับ” (Pacta Sunt Servanda) หรือ “สัญญาต้องเป็นสัญญา” นั่นเอง

(2) หลักเสรีภาพในการทำสัญญา³⁴

หลักเสรีภาพในการทำสัญญา หรือ Freedom of Contract เป็นพื้นฐานของกฎหมายที่แสดงถึงเสรีภาพของบุคคลในการเปลี่ยนแปลงสิทธิของบุคคลตามที่เขาต้องการและมีอิสระในการที่จะกำหนดชนิด แบบ และเนื้อหาของสัญญาซึ่งคู่สัญญาประสงค์จะตกลงกันและจำกัดขอบเขตของรัฐในการเข้าไปแทรกแซงการทำสัญญาของเอกชนให้น้อยที่สุด หากข้อตกลงไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนในสังคม สัญญานั้นย่อมที่จะมีผลบังคับได้ ซึ่งหลักเสรีภาพในการทำสัญญานั้นถือหลักที่ว่า ตัวที่ก่อให้เกิดหนี้ในเรื่องเกี่ยวกับสัญญาก็คือ “ความสมัครใจ” หรือ “เจตนา” โดยบุคคลทุกคนย่อมที่จะมีเสรีภาพในการเข้าทำสัญญาเพื่อให้ผู้พินตนเองหรือไม่ก็ได้ กล่าวคือ บุคคลจะก่อหนี้หรือไม่ก็ได้ตามใจสมัคร หนี้ในนิติกรรมหรือสัญญาจึงเกิดขึ้นโดยอำนาจของการกระทำด้วยความสมัครใจของบุคคลนั่นเอง มิได้เกิดขึ้นจากอำนาจของกฎหมายแต่

³³ แหล่งเดิม. หน้า 69-72.

³⁴ แหล่งเดิม. หน้า 72-81.

อย่างไรก็ดี หน้าที่ที่เกิดขึ้นจึงเป็นหน้าที่ยุติธรรมเนื่องจากคู่สัญญาไม่เสียสภาพที่จะทำสัญญาหรือไม่ก็ได้ ถ้าเห็นว่าไม่ยุติธรรมถูกเอาเปรียบจากอีกฝ่ายก็ไม่จำเป็นต้องยอมรับหนี้สินโดยไม่เข้าทำสัญญา และเมื่อคู่สัญญาได้ตกลงเข้าทำสัญญากันแล้วก็ต้องถือเท่ากับว่าคู่สัญญาเห็นว่าหนี้สินหรือสัญญานั้นยุติธรรมแล้ว ซึ่งเมื่อทำไปแล้วจะมากล่าวอ้างว่าไม่ได้รับความยุติธรรมในภายหลังไม่ได้ และรัฐไม่สามารถเข้าไปแทรกแซงเสรีภาพของคู่สัญญาที่ได้ตกลงกันหรือเปลี่ยนแปลงให้เป็นอย่างอื่นได้ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา

ปัจจุบันหลักเสรีภาพในการทำสัญญาเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เริ่มมีการออกกฎหมายเพื่อกำหนดเสรีภาพในการทำสัญญามากขึ้น โดยกฎหมายดังกล่าวมักจะอ้างถึงความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เนื่องจากหลักเสรีภาพในการทำสัญญานั้นเหมาะสมกับสภาพสังคมที่คู่สัญญามีความรู้และอำนาจต่อรองที่เท่าเทียมกันเท่านั้น แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันคู่สัญญากลับมีความรู้และอำนาจต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกัน ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจย่อมมีอำนาจต่อรองมากกว่าผู้มีฐานะธรรมดา จึงทำให้หลักเสรีภาพในการทำสัญญาไม่เหมาะสมในสภาพสังคมปัจจุบันและอิทธิพลทางสังคมได้เข้ามาบีบคั้นต่อเสรีภาพในการทำสัญญาอย่างต่อเนื่อง กฎหมายในระยะหลังจึงเข้ามาควบคุมเสรีภาพของคู่สัญญาเพิ่มมากขึ้น คู่สัญญาถูกกลั่นแกล้งเสรีภาพไม่สามารถที่จะกำหนดแบบฟอร์มหรือรูปแบบของสัญญาได้อย่างอิสระ แต่คู่สัญญายังมีเสรีภาพในการที่จะเลือกคู่สัญญา กำหนดเนื้อหา และรายละเอียดของสัญญาได้อย่างอิสระเช่นเดิม ทั้งนี้เป็นเพราะกฎหมายได้เข้ามากำหนดแบบฟอร์มไว้สำหรับคู่สัญญาเพื่อความปลอดภัยและเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์แห่งคู่สัญญาเป็นสำคัญ

2.2.2.2 ทฤษฎีทางมหาชน

ตามแนวคิดของลัทธิปัจเจกชนนิยมที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มนุษย์มีสิทธิและเสรีภาพเป็นของตนเองรัฐไม่อาจที่จะเข้าไปแทรกแซงหรือทำลายสิทธิและเสรีภาพของเอกชนได้ จากหัวข้อการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นทำให้มีความจำเป็นบางประการในการที่รัฐต้องเข้าไปแทรกแซงกิจกรรมของเอกชนซึ่งทำให้สิทธิและเสรีภาพของเอกชนอาจมีข้อจำกัดตามสมควรแก่กรณี แต่ทั้งนี้เข้าไปเพื่อความปึกคึกของสังคมแห่งรัฐนั้นโดยมีหลักการและแนวคิดดังนี้

1) หลักประโยชน์สาธารณะ

คำว่า “ประโยชน์สาธารณะ” ยังไม่มีคำนิยามความหมายที่ชัดเจนเป็นการทั่วไปแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามอาจพิจารณาได้ว่าประโยชน์สาธารณะเป็นวัตถุประสงค์ของการดำเนินการของรัฐเพื่อตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ ส่วนอำนาจมหาชน (Puissance Publique) เป็นวิธีดำเนินการที่ให้อำนาจเหนือปัจเจกชนเพื่อดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมาย

นั้น ดังนั้น หัวใจของกฎหมายมหาชนจึงอยู่ที่วัตถุประสงค์ (But หรือ Finalité) ของกิจกรรมของรัฐ ที่ต้องเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ ซึ่งต่างจากกิจกรรมของเอกชนที่มุ่งตอบสนองความต้องการส่วนตัวของตนเอง จริงอยู่แม้ว่ากฎหมายเอกชนเองก็ตราขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่ในกฎหมายเอกชนประโยชน์สาธารณะเป็นเพียงปลายเหตุ ต้นเหตุ คือ การให้เครื่องมือแก่เอกชนแต่ละคนที่จะตอบสนองความต้องการส่วนตัวให้ดีที่สุด³⁵

2) หลักความสงบเรียบร้อยของประชาชน³⁶

แนวคิดเกี่ยวกับ “หลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” มีที่มาจากกฎหมายโรมัน ต่อมากฎหมายแพ่งของฝรั่งเศสและกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่นได้ยึดถือตามแนวคิดดังกล่าว ระเบียบแรกแนวคิดนี้ยอมรับแต่เฉพาะที่ใช้กับหลักเสรีภาพในการทำสัญญาเท่านั้น ภายหลังแนวคิดดังกล่าวกลายเป็นหลักสำคัญของกฎหมายเอกชนในหลายประเทศ แต่ทั้งนี้คำว่า “ความสงบเรียบร้อยของประชาชน” นั้น ยังไม่มีคำนิยามความหมายที่ชัดเจนเป็นการทั่วไป เช่นเดียวกันกับคำว่า “ประโยชน์สาธารณะ” อย่างไรก็ตามความสงบเรียบร้อยของประชาชนมีความมุ่งหมายที่จะยกขึ้นมาใช้ในกรณีที่ผลประโยชน์ส่วนรวมของสังคมหรือประโยชน์สาธารณะขัดกับผลประโยชน์ส่วนตัว ดังนั้นผลประโยชน์ส่วนรวมย่อมมีความสำคัญมากกว่า ความสงบเรียบร้อยของประชาชนจึงหมายถึงประโยชน์โดยทั่วไปของประชาชาติและสังคม

อย่างไรก็ตาม รัฐก็ไม่สามารถนำหลักประโยชน์สาธารณะหรือหลักความสงบเรียบร้อยของประชาชนเพื่อมาจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยปราศจากขอบเขตได้ การที่รัฐจะเข้าไปแทรกแซงหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนได้นั้นจะต้องเป็นไปตามหลักการในการจำกัดสิทธิเสรีภาพเท่าที่จำเป็นและสมควรแก่กรณีเท่านั้น

2.2.3 สิทธิผู้บริโภค

ในอดีตสังคมไม่ได้ตระหนักถึงสิทธิของประชาชนในการบริโภค เนื่องจากประชาชนมีความรู้ความสามารถที่เท่าเทียมกัน แต่เมื่อมนุษย์ได้สร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นเพื่อให้เกิดความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต ความรู้ความสามารถของประชาชนเริ่มแตกต่างกัน จนเกิดเป็นกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคขึ้นในสังคม ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการผลิตสินค้าและบริการกลับเอาเปรียบประชาชนผู้บริโภคเพื่อให้ตนเองขายสินค้าและบริการได้ในจำนวนที่มากแต่ไม่ได้ตระหนักถึงสิ่งที่ผู้บริโภคจะได้รับซึ่งอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค หัวข้อนี้จะกล่าวถึงสิทธิของผู้บริโภคทั้งของสากลและสิทธิผู้บริโภคของประเทศไทย ดังนี้

³⁵ แหล่งเดิม. หน้า 333.

³⁶ แหล่งเดิม. หน้า 232-235.

2.2.3.1 สิทธิผู้บริโภคสากล

เมื่อประเทศต่างๆ ในโลกได้ตระหนักถึงสภาพการณ์ปัจจุบันที่ผู้บริโภคมีฐานะความรู้และความสามารถไม่เท่าเทียมกับผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการ ทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะที่ถูกเอารัดเอาเปรียบและถูกแสวงหาผลประโยชน์จากผู้ประกอบการแต่ฝ่ายเดียว การให้ความสำคัญกับประชาชนทั่วไปซึ่งเป็นผู้บริโภคส่วนใหญ่ของประเทศว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าสมควรแก่การปกป้องคุ้มครองเพื่อคงไว้ซึ่งความเสมอภาคเท่าเทียมกันของประชาชนและความมั่นคงของประเทศ การคุ้มครองผู้บริโภคเริ่มมีขึ้นเมื่อแนวความคิดของผู้บริโภคที่จะดำรงชีพอยู่โดยไม่เสียเปรียบผู้ประกอบการมีความชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มของผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้นก่อให้เกิดการเรียกร้อง (Collective Voice) จากผู้บริโภคทำให้ผู้ประกอบการต่างจับตามองการเคลื่อนไหวของผู้บริโภคดังกล่าวและเรียกว่า “ลัทธิผู้บริโภคนิยม” (Consumerism) โดยมองว่าลัทธิดังกล่าวเป็นกระบวนการที่มุ่งให้เกิดความแตกแยกในทางธุรกิจต่อมาภายหลังลัทธิผู้บริโภคถือว่าการรวมตัวกันของผู้บริโภคเพื่อให้เกิดพลังเรียกร้องทางสังคมในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งมาตรฐานในการดำรงชีพของผู้บริโภค ด้วยการช่วยเหลือและคุ้มครองผู้บริโภคจากผู้ประกอบการตามแนวทางของกฎหมายและศีลธรรม อีกทั้งแก้ไขเยียวยาสภาพอันไม่น่าพึงพอใจที่ผู้บริโภคประสบอยู่ ลัทธิผู้บริโภคจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจและเท่าเทียมกันระหว่างผู้ประกอบการและผู้บริโภคโดยมีจุดหมายปลายทางก็คือต้องทำให้ดีที่สุดสำหรับผู้บริโภค³⁷ การคุ้มครองผู้บริโภคจึงถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในปี ค.ศ. 1887 เมื่อประเทศสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคฉบับแรกชื่อ Interstate Commerce Act 1887 และในปี ค.ศ. 1962 ประธานาธิบดี จอห์น เอฟ. เคนเนดี แห่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประกาศสิทธิขั้นพื้นฐาน 7 ประการสำหรับผู้บริโภค (Consumer Bill of Right)³⁸ ซึ่งสิทธิต่างๆ ที่ผู้บริโภคมีนั้นจะต้องรวมถึงสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัย สิทธิที่จะได้รับข่าวสาร สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าและบริการ และสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย ทั้งนี้ได้มีการจัดตั้งสหพันธ์ผู้บริโภค (International Organization of Consumers Union) หรือ IOCU ขึ้นในปี พ.ศ. 2503 ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น (Consumers International) หรือ CI โดยกำหนดสิทธิของผู้บริโภคสากลไว้ 8 ประการ คือ³⁹ 1) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัย 2) สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร 3) สิทธิที่จะซื้อ

³⁷ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์ ข (2523). “การควบคุมโฆษณาเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค.” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 10, 2. หน้า 248-249.

³⁸ มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค. (2542). คู่มือผู้บริโภค ชุดที่ 3 กระบวนการผู้บริโภค ทำเนียบองค์กรผู้บริโภคในประเทศไทยและต่างประเทศ. หน้า 2-4.

³⁹ สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์. (2542). คู่มือผู้บริโภค. หน้า 54.

เครื่องอุปโภค บริโภคในรายได้อื่น 4) สิทธิที่จะร้องเรียนเพื่อความเป็นธรรม 5) สิทธิที่จะได้รับ
ชดใช้ความเสียหาย 6) สิทธิที่จะได้รับบริโภคการศึกษา 7) สิทธิที่จะได้รับความจำเป็นขั้นพื้นฐาน
8) สิทธิที่จะได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด

2.2.3.2 สิทธิผู้บริโภคในประเทศไทย

แต่เดิมนั้นประเทศไทยยังไม่มีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แต่
ไม่ได้หมายความว่าประเทศไทยไม่มีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคแต่อย่างใด ประเทศไทยคงมี
กฎหมายหลายฉบับด้วยกันซึ่งล้วนแต่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคทั้งสิ้น ซึ่งส่วนมาก
เป็นกฎหมายมหาชนที่ให้อำนาจรัฐในการเข้าไปแทรกแซงการประกอบธุรกิจของเอกชน โดยมี
สภาพบังคับที่ไม่สามารถคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างทั่วถึงทำให้ผู้บริโภคยังคงตกอยู่ในฐานะที่
เสียเปรียบ อีกทั้งกฎหมายที่บังคับใช้ก็มิได้มีการกำหนดในเรื่องของการชดใช้และเยียวยาความ
เสียหายซึ่งเกิดจากการบริโภค ต้องใช้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในการเรียกร้องค่าเสียหายและใช้
กฎหมายอาญาในการเอาผิดกับผู้ประกอบธุรกิจ ทำให้กฎหมายที่บังคับใช้ขณะนั้นไม่สามารถ
คุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่ จึงเป็นเหตุผลประการสำคัญในการออกกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค
ไว้โดยเฉพาะซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ในปัจจุบัน นอกจากประเทศ
ไทยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แล้วยังมีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญที่ให้
ความสำคัญกับการคุ้มครองผู้บริโภคเช่นเดียวกัน

1) สิทธิผู้บริโภคตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้รับรองสิทธิของผู้บริโภค
เอาไว้ในหมวด 3 เรื่องสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 10 มาตรา 61 บัญญัติว่า

“สิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครองในการได้รับ
ข้อมูลที่เป็นความจริง และมีสิทธิร้องเรียนเพื่อให้ได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหาย รวมทั้งมีสิทธิ
รวมตัวกันเพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค ให้มีองค์การเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นอิสระจาก
หน่วยงานของรัฐ... ทั้งนี้ ให้รัฐสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการขององค์การอิสระดังกล่าว
ด้วย” และในหมวด 5 เรื่องแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 7 มาตรา 84 บัญญัติว่า

“รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจดังต่อไปนี้

(5) กำกับให้การประกอบกิจการมีการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม
ป้องกันการผูกขาดตัดตอนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมและคุ้มครองผู้บริโภค”

เหตุที่บัญญัติสิทธิของผู้บริโภคไว้ในรัฐธรรมนูญเนื่องจาก ผู้บริโภคซึ่งเป็น
ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในฐานะที่ไม่เท่าเทียมกันกับผู้ประกอบธุรกิจซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้า
และบริการทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ เพื่อให้ประชาชนซึ่งเป็นผู้บริโภคได้รับความ

คุ้มครอง รัฐธรรมนูญจึงบัญญัติให้ความสำคัญกับการคุ้มครองผู้บริโภคและจัดให้มีองค์กรอิสระทำหน้าที่กำหนดมาตรการต่างๆ ในการคุ้มครองผู้บริโภค⁴⁰ เพื่อให้สิทธิของประชาชนในฐานะผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียม

2) สิทธิผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

ก่อนที่ประเทศไทยจะมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับดังกล่าว ประเทศไทยมีการคุ้มครองผู้บริโภคโดยกฎหมายเฉพาะหลายฉบับซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริโภคแทบทั้งสิ้น ด้วยวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคสินค้าและบริการ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ใดบัญญัติถึงสิทธิของผู้บริโภคและการคุ้มครองผู้บริโภคไว้โดยตรงเป็นการทั่วไป จึงทำให้กฎหมายที่ออกมาก่อนหน้านี้มีความซ้ำซ้อนในเนื้อหาของกฎหมายและอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จึงถูกตราขึ้นเพื่อกำหนดสิทธิของประชาชนซึ่งอยู่ในฐานะผู้บริโภคให้ได้รับความคุ้มครองจากการบริโภคสินค้าและบริการ โดยมุ่งใช้วิธีบังคับหรือลงโทษผู้ประกอบการธุรกิจในลักษณะที่มีโทษทางอาญาเป็นหลัก เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวและการปฏิบัติตามกฎหมาย⁴¹ ซึ่งบัญญัติสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายไว้ 5 ประการ ดังนี้⁴²

(1) สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการโฆษณาหรือการแสดงผลตามความเป็นจริงและปราศจากพิษภัยแก่ผู้บริโภค รวมตลอดถึงสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการอย่างถูกต้องและเพียงพอที่จะไม่หลงผิดในการซื้อสินค้าหรือรับบริการโดยไม่เป็นธรรม

(2) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้าหรือรับบริการด้วยความสมัครใจของผู้บริโภคและปราศจากการชักจูงอันไม่เป็นธรรม

(3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับสินค้าหรือบริการที่ปลอดภัย มีสภาพและคุณภาพได้มาตรฐานเหมาะสมแก่การใช้ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สิน ในกรณีใช้ตามคำแนะนำหรือระมัดระวังตามสภาพของสินค้าหรือบริการนั้นแล้ว

⁴⁰ วิลาสินี อัครวิบูลย์. (2550). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคในธุรกิจขายตรง: ศึกษากรณีอันมีลักษณะเป็นแชร์ลูกโซ่. หน้า 24.

⁴¹ สุขุม สุภินิตย์. (2548). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 18.

⁴² สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ก (2545). สคบ. กับการคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 5.

(4) สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับข้อสัญญาโดยไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ

(5) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองและชดเชยค่าเสียหาย เมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามข้อ (1) (2) (3) และ (4) ดังกล่าวข้างต้น

2.3 ความหมาย วิวัฒนาการและประเภทของธุรกิจ

การประกอบธุรกิจนั้นมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่โบราณและพัฒนาขึ้นจนเป็นระบบที่ซับซ้อนอย่างในปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตสินค้าและแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันในตลาด อีกทั้งยังกระจายสินค้าและบริการออกไปสู่ภายในและภายนอกประเทศด้วย ในหัวข้อนี้จึงทำการศึกษาถึงความหมาย วิวัฒนาการและรูปแบบของธุรกิจเพื่อให้ทราบถึงความสำคัญและวัตถุประสงค์ของธุรกิจ

2.3.1 ความหมายของคำว่า “ธุรกิจ”

เนื่องจากคำว่าธุรกิจนั้นมีความหมายที่กว้างและยากที่จะอธิบายหรือนิยามความหมายที่ชัดเจนเป็นการทั่วไปได้ ทั้งนี้มีการนิยามความหมายของคำว่าธุรกิจไว้แตกต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้นจึงขอกล่าวถึงความหมายของคำว่าธุรกิจในนิยามต่างๆ เพื่อความเข้าใจในการศึกษาเป็นลำดับแรก

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 คำว่า “ธุรกิจ” หมายความว่า น. การงานประจำเกี่ยวกับอาชีพค้าขาย หรือกิจการอย่างอื่นที่สำคัญและไม่ใช่ว่าราชการ; (กฎ) การประกอบกิจการในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หัตถกรรม พาณิชยกรรม การบริการ หรือกิจการอย่างอื่น เป็นการค้า⁴³

คำว่า “ธุรกิจ” หมายถึง กิจกรรมใดๆ ก็ตามที่ทำให้เกิดมีสินค้าหรือบริการขึ้น แล้วมีการแลกเปลี่ยนซื้อขายกันและมีวัตถุประสงค์จะได้ประโยชน์จากการกระทำกิจกรรมนั้น⁴⁴

คำว่า “ธุรกิจ” หมายถึง บุคคลหรือองค์กรที่พยายามสร้างกำไร โดยการจัดหาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างความพึงพอใจโดยการสนองความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์⁴⁵

⁴³ ราชบัณฑิตยสถาน. เล่มเดิม. หน้า 557.

⁴⁴ วันทนีย์ ภูมิภัทราคม และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 2.

⁴⁵ โอ ซี. เฟอร์เรลล์ และ เกอร์ฟรีย์ เอิร์ท. (2546). ธุรกิจเบื้องต้น. แปลจาก Business A Changing World โดย พรพรม พรหมเทศ. หน้า 1.

คำว่า “ธุรกิจ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 มีความหมายตรงกับคำว่า “Business” ในภาษาอังกฤษ โดย Black’s Law Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า “Business” ไว้ว่า “Business” A commercial enterprise carried on for profit; a particular occupation or employment habitually engaged in for livelihood or gain.⁴⁶ แปลได้ว่า การประกอบการซึ่งดำเนินการในทางพาณิชย์เพื่อแสวงหาผลกำไรเป็นอาชีพตามปกติวิสัยในการเลี้ยงชีพหรือผลประโยชน์

จากความหมายของคำว่า “ธุรกิจ” ดังกล่าวข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่าธุรกิจ หมายถึง การประกอบกิจกรรมใดๆ ก็ตามในทางการค้าพาณิชย์หรือบริการโดยมีวัตถุประสงค์ในการหาประโยชน์หรือกำไรจากการประกอบกิจกรรมดังกล่าว

2.3.2 วิวัฒนาการและวัตถุประสงค์ของธุรกิจ

ในการศึกษาเรื่องของธุรกิจนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องทราบถึงความเป็นมาและวิวัฒนาการและวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการประกอบธุรกิจ เพื่อสามารถเข้าใจว่าการกระทำอย่างใดถือได้ว่าเป็นความมุ่งหวังในทางธุรกิจ ดังนี้

2.3.2.1 วิวัฒนาการของธุรกิจ

นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ได้ลงความเห็นเห็นว่าธุรกิจนั้นน่าจะมาจากการค้าและวัฒนธรรม โดยธุรกิจนั้นถูกค้นพบมาตั้งแต่สมัยโบราณปรากฏตามคัมภีร์จาร์ริกเป็นตัวแทนสื่อของชาวเนบิโลเนียน ตั้งแต่ 3000 ปีก่อนคริสกาล ธุรกิจการค้าที่ถูกค้นพบนี้อยู่ในหุบเขาที่มีชื่อว่า Mesopotamian แถบลุ่มน้ำ Tigis และ Euphrates ซึ่งปัจจุบันอยู่ทางตะวันออกของประเทศอิรัก⁴⁷ การค้าขายในระยะแรกๆ นั้นเป็นการติดต่อการค้าโดยใช้ทะเลเป็นเส้นทางในการค้าทำให้การค้าต้องใช้ระยะเวลาเป็นอันมากกว่าสินค้าจะถึงปลายทาง อีกทั้งยังต้องประสบกับปัญหาภัยพิบัติตามธรรมชาติและโจรสลัดอีกด้วย และเมื่อถึงฝั่งปลายทางก็ต้องพบกับปัญหากฎเกณฑ์แห่งเมืองทำนั้นๆ ปัญหาทางภาษาและกฎหมายจึงเป็นสิ่งที่สำคัญตามมา โดยการค้าในระยะเริ่มแรกเป็นแบบการนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนกันทำให้สินค้ามีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการ เนื่องจากสินค้าเป็นประเภทที่ได้จากธรรมชาติอย่างแท้จริง เช่น การเก็บของป่า ต่อมามนุษย์เริ่มมีการคิดค้นและผลิตสินค้าขึ้นเอง เช่น เกษตรกรรม หัตถกรรม และได้มีการพัฒนาฝีมือปรับปรุงมาตรฐานสินค้าให้ดีขึ้น มีการนำเงินตรามาใช้กำหนดมูลค่าของสินค้าและเริ่มมีการใช้แรงงานกันมากขึ้น เมื่อเข้าสู่ยุคแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรมได้มีการวิจัยและคิดค้นก่อให้เกิดเทคโนโลยีต่างๆ อย่างมากมาย ได้มีการนำเครื่องจักรไอน้ำมาใช้ในการทอผ้าแทนแรงงานคนที่มีอยู่เดิมจนกลายเป็นอุตสาหกรรมที่มี

⁴⁶ Bryan A. Garner. Op.cit. p. 211.

⁴⁷ จ้างง วงศ์กาฬสินธุ์. (2512). ธุรกิจเบื้องต้น An Introduction to Business. หน้า 10.

การผลิตสินค้าได้ในปริมาณที่มากและคุณภาพดีตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างเพียงพอ นับแต่นั้นมาอุตสาหกรรมได้เข้ามามีบทบาทและก่อให้เกิดธุรกิจประเภทของต่างๆ ขึ้นมากมาย เพื่อตอบสนองความต้องการและความสะดวกสบายของมนุษย์ที่มีอย่างไม่สิ้นสุด

2.3.2.2 วัตถุประสงค์ของธุรกิจ⁴⁸

วัตถุประสงค์ คือ การระบุสิ่งที่ต้องการจะบรรลุ ซึ่งวัตถุประสงค์ของธุรกิจมีดังนี้

1) ธุรกิจต้องการความอยู่รอด (Survival)

ในการประกอบธุรกิจนั้นโดยทั่วไปเจ้าของกิจการต้องการที่จะให้ธุรกิจของตนเองอยู่รอดและมีอายุยาวนาน เพื่อผลิตสินค้าและบริการมาสนองตอบความต้องการของประชาชนผู้บริโภคที่มีความต้องการไม่สิ้นสุด ทำให้ธุรกิจต้องดำเนินต่อไปเพื่อสนองตอบความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างเพียงพอ

2) ธุรกิจต้องการเจริญเติบโต (Growth)

ธุรกิจต้องการการเจริญเติบโต กล่าวคือ มีความต้องการขยายขนาดของธุรกิจ เช่น การขยายอัตราการผลิตให้เพิ่มขึ้น เมื่อการผลิตเพิ่มขึ้นสินค้าขายได้มากขึ้นกำไรก็มากตามไปด้วย ทำให้ธุรกิจนั้นๆ มีความน่าเชื่อถือ

3) ธุรกิจต้องการกำไร (Profit)

สิ่งที่สำคัญที่สุดในการประกอบธุรกิจคือ กำไร ซึ่งกำไร คือ ผลตอบแทนของการลงทุนลงแรงในการดำเนินธุรกิจ อีกทั้งเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินธุรกิจต่อไป หากธุรกิจไม่มีกำไรหรือขาดทุนก็จะทำให้ธุรกิจนั้นไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ โดยกำไรจะได้อากการที่ธุรกิจดำเนินไปด้วยดีขายซื้อสินค้าหรือบริการได้มาก มีการเจริญเติบโตของธุรกิจและธุรกิจมีความน่าเชื่อถือ

4) ธุรกิจต้องรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibilities)

ธุรกิจต้องมีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจด้วย ธุรกิจต้องซื่อสัตย์และให้ความเป็นธรรมแก่ลูกค้าและสังคม ต้องรับผิดชอบต่อสิ่งต่างๆ ที่เป็นผลกระทบต่อบุคคลหรือสังคม อีกทั้งต้องช่วยพัฒนาสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและผู้บริโภคให้ปลอดภัย ไม่กดขี่เอารัดเอาเปรียบสังคมและประชาชนผู้บริโภค

2.3.3 รูปแบบของธุรกิจ

การประกอบธุรกิจในปัจจุบันนี้มีรูปแบบของธุรกิจมากมาย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่ต้องการประกอบธุรกิจซึ่งมีคุณสมบัติแตกต่างกันสามารถที่จะเลือกรูปแบบในการดำเนินธุรกิจให้เหมาะสม

⁴⁸ วันทนี ภูมิภักธาคม และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 3-4.

กับตนเอง เนื่องจากรูปแบบของธุรกิจแต่ละรูปแบบมีลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น ความเป็นเจ้าของ ผลตอบแทนของการลงทุน ความรับผิดชอบและการจำกัดความรับผิด ดังนั้นผู้ประกอบการธุรกิจหรือผู้ลงทุนจึงต้องเลือกรูปแบบของธุรกิจให้เหมาะสมกับความสามารถของตน โดยรูปแบบของธุรกิจเอกชนสามารถแบ่งออกได้ 3 รูปแบบหลักๆ ดังนี้

2.3.3.1 ธุรกิจการค้าโดยเจ้าของคนเดียว (Sole Proprietorship)

คือ ธุรกิจที่ดำเนินกิจการโดยบุคคลคนเดียวเป็นเจ้าของหรือเป็นผู้ลงทุน ซึ่งเป็นวิธีที่เก่าแก่ที่สุด ง่ายที่สุด ไม่ยุ่งยากซับซ้อน จะเลิกกิจการหรือโอนกิจการให้กับใครก็ได้ ถ้าเจ้าของธุรกิจตายกิจการนั้นเป็นอันสิ้นสุดเลิกกันไป เนื่องจากความรับผิดชอบและอำนาจสิทธิขาดในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการธุรกิจนั้นอยู่ที่บุคคลเดียว เมื่อการลงทุนกระทำโดยบุคคลคนเดียวเมื่อกิจการค้ากำไรเจ้าของย่อมได้กำไรแต่เพียงผู้เดียว แต่เมื่อกิจการค้าขาดทุนเจ้าของก็ย่อมที่จะขาดทุนแต่เพียงผู้เดียวเช่นกัน

2.3.3.2 ห้างหุ้นส่วน (Partnership)

คือ ธุรกิจซึ่งประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงร่วมหุ้นกัน โดยจะนำเงิน ทรัพย์สินหรือแรงงานมาลงหุ้นก็ได้ ด้วยวัตถุประสงค์ที่จะแบ่งปันผลกำไรอันจะได้จากกิจการหรือธุรกิจที่กระทำร่วมกันนั้น ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้แบ่งห้างหุ้นส่วนออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) ห้างหุ้นส่วนสามัญ (Ordinary Partnership) คือ ห้างหุ้นส่วนซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันเพื่อหนี้สินทั้งปวงของห้างโดยไม่จำกัดจำนวน

2) ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล (Ordinary Registered Partnership) คือ ห้างหุ้นส่วนสามัญซึ่งได้ทำการจดทะเบียน ทำให้ห้างหุ้นส่วนสามัญที่ได้ทำการจดทะเบียนแล้วมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายแยกจากผู้เป็นหุ้นส่วน

3) ห้างหุ้นส่วนจำกัด (Limited Partnership) คือ ห้างหุ้นส่วนซึ่งมีหุ้นส่วน 2 ประเภทดังนี้

(1) หุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิด คือ หุ้นส่วนซึ่งจำกัดความรับผิดของตนเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนรับจะลงหุ้น

(2) หุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิด คือ หุ้นส่วนซึ่งไม่จำกัดความรับผิดของตนต้องร่วมกันรับผิดชอบเพื่อหนี้สินทั้งปวงของห้างหุ้นส่วนจำกัดโดยไม่จำกัดจำนวน ซึ่งหุ้นส่วนประเภทนี้เหมือนกับหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญ

2.3.3.3 บริษัทจำกัด (Company Limited)

สำหรับประเทศไทยได้แบ่งบริษัทจำกัดออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ บริษัทซึ่งจัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียกว่า บริษัทเอกชนหรือบริษัทเอกชนจำกัด และบริษัทซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 เรียกว่า บริษัทมหาชนหรือบริษัทมหาชนจำกัด

1) บริษัทเอกชนจำกัด (Private Company Limited)

คือ บริษัทซึ่งจัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยจำกัดความไว้ว่า บริษัทจำกัด คือ บริษัทประเภทซึ่งตั้งขึ้นด้วยแบ่งทุนเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่าๆ กัน โดยผู้ถือหุ้นต่างรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ กล่าวคือ บริษัทเอกชนจำกัดเป็นกิจการที่จัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรโดยแบ่งการลงทุนออกเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่าๆ กัน ผู้ที่ประสงค์จะเข้าไปร่วมลงทุนต้องลงทุนด้วยการซื้อหุ้นของบริษัทเอกชนนั้น และผู้ถือหุ้นมีข้อจำกัดความรับผิดชอบของตนเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าหุ้นที่ตนถือ

2) บริษัทมหาชนจำกัด (Public Company Limited)

คือ บริษัทซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 โดยจำกัดความไว้ว่า บริษัทมหาชนจำกัด คือ บริษัทประเภทซึ่งตั้งขึ้นด้วยความประสงค์ที่จะเสนอขายหุ้นต่อประชาชน ซึ่งผู้ถือหุ้นมีความรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินค่าหุ้นที่ต้องชำระ โดยมีคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์คอยกำกับดูแลเกี่ยวกับการขายหุ้นต่อประชาชน

2.3.4 เสรีภาพในการประกอบธุรกิจ

นับแต่ลัทธิปัจเจกชนนิยมได้เข้ามามีบทบาทจนก่อให้เกิดการแข่งขันทางการค้าและระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมหรือทุนนิยมขึ้น อันเป็นระบบเศรษฐกิจซึ่งเอกชนเป็นเจ้าของและดำเนินงานในธุรกิจเป็นส่วนใหญ่เพื่อจัดหาสินค้าและบริการ⁴⁹ การแข่งขันในทางการค้าและกลไกตลาดจึงเป็นสิ่งที่มากำหนดจำนวนการผลิตสินค้าและบริการเพื่อกระจายไปยังผู้บริโภคอย่างเหมาะสมโดยปราศจากการแทรกแซงจากรัฐ ซึ่งระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมนี้อยู่บนพื้นฐานแห่งเสรีภาพของบุคคล ความต้องการในการซื้อของผู้บริโภคและความต้องการในการขายของผู้ผลิต โดยอิสระถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เสรีภาพในการประกอบอาชีพหรือเสรีภาพในการทำงานถือเป็นเสรีภาพดั้งเดิมตามอุดมคติเสรีนิยม⁵⁰ และเป็นสิทธิเด็ดขาดตามรัฐธรรมนูญที่รัฐธรรมนูญมุ่งให้

⁴⁹ โอ ซี. เฟอร์เรลล์ และ เกอร์เฟรย์ เอิร์ท แพลและเรียบเรียงโดย พรพรม พรหมเพชร. เล่มเดิม. หน้า 8.

⁵⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ข เล่มเดิม. หน้า 349.

ความคุ้มครองแก่ทุกๆ คนที่เป็นพลเมืองของรัฐ และรัฐไม่สามารถที่จะออกกฎหมายใดๆ มาขัดกับสิทธิเด็ดขาดดังกล่าวได้ซึ่งมีผลทำให้กฎหมายนั้นไม่มีผลใช้บังคับ เว้นแต่กฎหมายนั้นจะออกโดยอาศัยอำนาจรัฐสภาหรือประชาชนเท่านั้น ดังนั้น ประชาชนทุกคนของรัฐนั้นจึงชอบที่จะมีสิทธิเสรีภาพในการเลือกทำงานและประกอบอาชีพได้อย่างอิสระตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การจำกัดสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพหรือการทำงานต้องมาจากความยินยอมของประชาชนแห่งรัฐเท่านั้น

สำหรับสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพของประเทศไทยได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หมวด 3 เรื่องสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 6 มาตรา 43 บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม...การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคง...” และในหมวด 5 เรื่องแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 7 มาตรา 84 บัญญัติว่า

“รัฐต้องสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรีและเป็นธรรมโดยอาศัยกลไกตลาด... โดยต้องยกเลิกและละเว้นการตรากฎหมายและกฎเกณฑ์ที่ควบคุมธุรกิจซึ่งมีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจ... ส่งเสริม สนับสนุน การรวมกลุ่มการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ ตลอดจนการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อดำเนินกิจการด้านเศรษฐกิจ”

สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพถือว่าเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานของพลเมืองแห่งรัฐ ซึ่งรัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองและคุ้มครองอย่างเด็ดขาดประชาชนทุกคนชอบที่จะเลือกประกอบอาชีพได้อย่างอิสระปราศจากแทรกแซงหรือควบคุมจากรัฐ การควบคุมธุรกิจและการจำกัดสิทธิเสรีภาพย่อมกระทำมิได้ เว้นแต่ ในกรณีมีความจำเป็นเฉพาะเพื่อความมั่นคงปลอดภัยและความปกติสุขแห่งรัฐเท่านั้น

2.4 ธุรกิจเกมคอมพิวเตอร์

เกมคอมพิวเตอร์เป็นสื่อให้ความบันเทิงในการพักผ่อนหย่อนใจของมนุษย์อย่างหนึ่งและเป็นที่ได้รับความนิยมจากผู้พบเห็นจนเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนจึงเกิดธุรกิจใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเกมคอมพิวเตอร์เพิ่มมากขึ้นอย่างมาก ในหัวข้อนี้จึงทำการศึกษาถึงวิวัฒนาการของเกมและธุรกิจเกมคอมพิวเตอร์ แนวคิดในการควบคุมและกำกับดูแลธุรกิจเกมคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ทราบถึงที่มาและเหตุในการที่ต้องเข้าไปให้ความสำคัญแก่ธุรกิจเกมคอมพิวเตอร์ในปัจจุบัน

แม้ว่าอุตสาหกรรมเกมคอมพิวเตอร์หรือวิดีโอเกมจะถือกำเนิดขึ้นเมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมา แต่ก็มียาขุ่นน้อยกว่าหากเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมเพื่อความบันเทิงอื่นๆ อย่างเช่น อุตสาหกรรมภาพยนตร์ งานวรรณกรรมต่างๆ หรือแม้กระทั่งอุตสาหกรรมเพลง อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมเกมคอมพิวเตอร์หรือวิดีโอเกมได้ถูกจัดให้เป็นอุตสาหกรรมอันดับ 5 แห่งทศวรรษในปี ค.ศ. 2003 ซึ่งการเปิดตัวของเกมคอมพิวเตอร์หรือวิดีโอเกมในช่วงเวลาสั้นๆ แต่ทำให้ตัวเลขการผลิตเกมระหว่างปี ค.ศ. 1962 จนถึงวันนี้เพิ่มมากขึ้นอย่างเหลือเชื่อเกินกว่าจะบรรยายได้⁵¹ จากปรากฏการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนตลอดมาว่าเกมคอมพิวเตอร์เป็นสินค้าที่ได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคส่วนใหญ่และมีความต้องการบริโภคสินค้าประเภทนี้เป็นอย่างมากนับแต่มีการผลิตออกสู่ผู้บริโภค

บ่อยครั้งที่มีการอ้างอิงว่าปี ค.ศ. 1962 เป็นปีแรกที่มีการผลิตวิดีโอเกมซึ่งไม่ถูกต้องเท่าใดนัก เนื่องจากในปี ค.ศ. 1958 Willy Higginbotham ได้ประดิษฐ์เกมคอมพิวเตอร์ครั้งแรก ณ ห้องทดลองวิทยาศาสตร์แห่งชาติบรุคเฮเวน (Brookhaven) ในการวิจัยภายใต้องค์กรของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาที่มีชื่อว่า Tennis for Two ตัวเกมมีลักษณะเป็นการจำลองการแข่งขันเทนนิสโดยผู้เล่นจะส่งลูกแสงไปมาระหว่างผู้เล่น 2 คน ใครที่ทำคะแนนจะได้แต้ม ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับเกม Pinball ต่อมาในปี ค.ศ. 1962 Steve Rulless ผู้ได้เป็นหนึ่งในจำนวนนักเรียนสามคนที่ได้รับเกียรติคุณของสถาบันเทคโนโลยีแห่งรัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา (MIT) ได้พัฒนาเกมที่มีชื่อว่า Spacewar สำหรับเครื่องคอมพิวเตอร์เมนเฟรม PDP-1 ซึ่งในทางเทคนิคแล้วมีการกล่าวว่า Spacewar คือเกมคอมพิวเตอร์เกมแรกของโลก นับแต่นั้นมาอุตสาหกรรมเกมคอมพิวเตอร์หรือวิดีโอเกมได้ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1973 โดยกลางปี 70 เกมคอมพิวเตอร์ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของเกมหยอดเหรียญหรือเกมตู้อาเขต (Arcade Game) ซึ่งมีให้เห็นตามแหล่งการค้าหรือห้างสรรพสินค้าที่มีผู้คนเดินไปมาจนเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในสหรัฐอเมริกาและยุโรป ทั้งนี้ อุตสาหกรรมเกมคอมพิวเตอร์ไม่ได้เติบโตและแพร่หลายแต่ในประเทศสหรัฐอเมริกาและยุโรปเท่านั้น แต่ยังแพร่หลายไปสู่ประเทศทางเอเชียบางประเทศซึ่งเป็นประเทศอุตสาหกรรมด้วย เช่น ประเทศญี่ปุ่น ทำให้มีการแข่งขันสูงของอุตสาหกรรมดังกล่าวในการคิดค้นและพัฒนาเพื่อผลิตเกมคอมพิวเตอร์ในรูปแบบต่างๆ ออกสู่สายตาผู้บริโภคทั่วโลก ทำให้เกิดบริษัทผลิตเกมขึ้นอย่างมากมาตั้งแต่ยุค 70 จนถึงปัจจุบันอาทิเช่น Atari Electronic Arts Nintendo Universal Konami Sega Capcom Namco และ Sony Entertainment เป็นต้น⁵² ต่อมาเกมคอมพิวเตอร์ได้ถูกพัฒนาจนสามารถนำไปเล่นกับเครื่องรับโทรทัศน์ตามบ้าน (Console Game) และสามารถเล่นบนเครื่อง

⁵¹ Joost Raesens and Jeffrey Goldstein. (2005). *Handbook of Computer Game*. p. 23.

⁵² Ibid. pp. 23-44.

คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลได้ (Personal Computer) ทำให้เพิ่มความสนใจแก่ผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น เนื่องจากสามารถเข้าครอบครองเป็นเจ้าของเครื่องเกมคอมพิวเตอร์ที่ชื่นชอบได้ ทำให้มีการขยายตลาดมาสู่ผู้บริโภคในครัวเรือนมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันอุตสาหกรรมเกมคอมพิวเตอร์ได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วและมีเทคโนโลยีก้าวหน้า ทำให้เกมคอมพิวเตอร์ที่วางจำหน่ายอยู่ในปัจจุบันต่างไปจากที่วางจำหน่ายใน ค.ศ. 1973 มาก เพราะมีให้เลือกเล่นมากมายหลายประเภทอีกทั้งมีความสมจริงเกือบทุกประการและได้มีการนำระบบแสดงผลแบบ 3 มิติ มาช่วยเสริมให้เกมมีความสมจริงเพิ่มมากขึ้น เกมคอมพิวเตอร์จึงถูกผลิตออกมาอย่างแพร่หลายจนเป็นที่รู้จักของคนเกือบทั่วโลกโดยแทบจะไม่ต้องโฆษณาเลยเนื่องจากผู้บริโภคต้องการความแปลกใหม่และท้าทายอยู่เสมอ ซึ่งเกมเหล่านั้นได้ผลิตมาเพื่อมาตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทั่วโลกที่ต้องการสิ่งแปลกใหม่และท้าทาย ธุรกิจเกมคอมพิวเตอร์จึงเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศผู้ผลิตหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างมากเนื่องจากมียอดขายการจำหน่ายสูงขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้วอุตสาหกรรมเกมคอมพิวเตอร์สามารถทำกำไรได้มหาศาลเมื่อออกวางจำหน่าย ทำให้ธุรกิจและอุตสาหกรรมเกมคอมพิวเตอร์เป็นสิ่งที่ประเทศอุตสาหกรรมหลายประเทศให้ความสำคัญไม่น้อยไปกว่าภาพยนตร์ และได้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมดังกล่าวให้ก้าวหน้าต่อไป ซึ่งเกมคอมพิวเตอร์ในปัจจุบันสามารถแบ่งรูปแบบของเกมออกได้เป็น 2 รูปแบบหลัก คือ

2.4.1 เกมแบบผู้เล่นคนเดียว คือ เกมที่มีลักษณะการเล่นโดยผู้เล่นคนเดียว เป็นการเล่นไปตามวัตถุประสงค์หรือภารกิจโดยมีกฎกติกาของเกมกำหนดไว้ โดยมีการโต้ตอบระหว่างระบบของเกมกับตัวผู้เล่นนั้นๆ

2.4.2 เกมแบบผู้เล่นหลายคน คือ เกมที่มีลักษณะการเล่นคล้ายกับเกมแบบผู้เล่นคนเดียว ต่างกันตรงที่ผู้เล่นคนอื่นๆ สามารถเข้ามาเล่นร่วมกับผู้เล่นคนแรกได้ ส่วนการเล่นเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือภารกิจโดยมีกฎกติกาของเกมกำหนดไว้เป็นพื้นฐานในการเล่นสำหรับผู้เล่นทุกคน ซึ่งผู้เล่นต้องใช้อุปกรณ์ที่มีไว้สำหรับการเล่นหลายคน เช่น อุปกรณ์ต่อพ่วงจอยสติ๊ก (Joystick) สำหรับผู้เล่นหลายคนบนเครื่องเกมคอนโซล (Console Game) และ Hub หรือ Land Card สำหรับเชื่อมต่อเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (Personal Computer) หลายๆ เครื่องระหว่างผู้เล่นหลายคนในสถานที่เดียวกัน หรือการเล่นแบบออนไลน์ (Online Game) ที่ต้องใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่า โมเด็ม (Modem) และสัญญาณโทรศัพท์ในการเชื่อมต่อระหว่างผู้เล่นหลายคนในสถานที่ต่างกันทำให้ผู้เล่นสามารถเล่นเกมร่วมกับผู้เล่นอื่นข้ามประเทศ ทั้งยังสามารถติดต่อสื่อสารกันทางข้อความโดยไม่จำเป็นต้องรู้จักกันมาก่อน